

مؤحترم آقار! منیم بو گونکو دانیسیغیم ائله فیکیر ائدیرم کی، خلقیمیزین موباریزه تاریخینده بیر صفه منی قورتاریب ایکنجی بیر صفه نین باشلانماسی تاریخیدیر. او وقت کی، سیز منه اعتماد ائدیپ میلی نهضتیمیزی ایداره ائتمک اوچون وزیر لر هئیا تینی اینتیخاب و مجلسه معرفی لیک ائتمگی منه تاپیشیردیز، او وقت آذربایجاندا دؤولت نامینه هئچ بیر شئی یوخ ایدی. دؤولت تشکیلی و ویزارتخانا ایداره ائتمک بیزیم هامیمیز اوچون سابقه سیز بیر ایش ایدی، من آذربایجاندا دموکراتیک نهضتده ایشتیراک ائندلردن و خلقیمیزین سعادت یولوندا چالیشان آدمالاردان بیر نفر تاپایلمه دیم کی، اونون وزیر لیک سابقه سی اولسون. اونا گوره فیرقه نین گؤستریشی ایله جاوان آدمالاری اینتیخاب ائدیپ اونلاری وزیر مقامینا یئتیرمک اوچون مجلسه پیشناهاد ائدیم.

فیرقه میزین گنیش و مونظم تشکیلاتی و موباریزه مئیدانیندا آدیغیمیز تجروبلر بیزه ایمکان وئردی فیکیر ائدک کی، وزیر اولماق اشرافیتدن و اوزون مدت ایدارلرده چالیشماقدان آسلی دگیلیدیر. اونا گوره مولا حیظه و موحافیظه کارلیغی کنار قویوب جسورانه قدم گؤتورمکدن پر هیز ائتمه دیک، من وزیر لر هئیا تینه دعوت ائدیگیمیز اشخاصین دموکراتلیغینا و آزادیخا هلیغینا اینانمیشدیم، بونا بینان اونلاری ایرلی چکیب و مملکتین سرنوشتینی اونلارا تاپیشیرماقدان قورخما دیم. بو، گورولمه میس بیر ایش اولدوغو اوچون تهراندا و باشقا یئرلرده نظره بعید گله بیلردی. لاکین بیز بونا اعتینا ائتمه ییب حؤکومتی تشکیل وئردیک. اونوتما لیدیر کی، بو حؤکومت معمولی بیر حؤکومت دگیلیدی. او، حقیقتده بیر اینقیلابی کومیتیه بنزه بیردی. عادتاً اینقیلاب مؤقعینده ایمکان اولمور کی، معمولی بیر دؤولت تشکیلاتی ایش باشینا گل سین، اونا گوره ده اینقیلابچیلار ایشی ایداره ائتمک و قانونو دؤولت زمینه سی دوزلتمک مقصدی ایله معمولاً موقتی بیر اینقیلابی کومیتیه اینتیخاب ائدر لر. اما بیز بونو ائتمه دیک. بونا گوره میلی حؤکومتیمیز اینقیلابی کومیتیه دگیلیدی. او، مجلس میلی طرفیندن اینتیخاب اولوندوغونا گوره اینقیلابی اولدوغو حالدا قانونو بیر حؤکومت ایدی.

تاریخین جور بجور مؤعجزه لری وار دیر. بیر وقت اولور کی، تاریخ ائله بیر موسیسه ویجودا گنیریر کی، اونون دونیادا هئچ سابقه سی اولایلمیر. مثلاً روسیه ده بؤیوک اوکتوبر اینقیلابی نین نتیجه سینده ائله بیر حؤکومت مئیدانا چیخدی کی، دونیادا اونون سابقه سی و نظیری یوخ ایدی. او، فعله، کندلی اینتیفاقینی تامین ائدن بیر حؤکومت ایدی. فرانسایا اینقیلابی دا اوزونه مخصوص حؤکومت شکلینی ویجودا کتیردی. بیزیم بو میلی حؤکومتیمیزین نظیری ایسه تاریخده دئمک اولار کی، چوخ آزدیر. بیزیم حؤکومتیمیزین گوردوگو ایشلر و حیاتا کئچیردیگی تدبیرلر قانونی یول ایله اولموشدور. لاکین اینقیلابی تشکیلاتدا و تحوول زمانیندا بو کیمی سازمان چوخ آز گورولموشدور.

بونا دا سبب فیرقه میزین دوزگون رهبر لیگیدیر، مجلس ده فیرقه میزین رهبر لیگی آلتیندا تشکیل اولوندوغو اوچون بو ایشی گورمک نیسبتاً سهولت ایله مومکون اولدو. بوندان علاوه همیشه مجلس ایله فیرقه و دؤولت آراسیندا مؤحکم توافق نظر و صمیمیت وار ایدی. مثلاً هئیات دؤولت گنجه ساعات 4- ده ایجلاس ائدیردی و مجلس ده بیر ساعات اوندان سونرا او ایجلاسین پیشناهاد ائدیگی لایحه نی تصویبه یئتیریب هاما گون او قانون ایجرا اولونوردو. خلق ایسه بو ایشده بؤیوک احساسات نیشان وئردی، بیزیم ایشلریمیزین سریع بیر صورتده پیشرفت ائتمه سی نین اساس سببلریندن بیر یسی ده بودور. بو منیم هئچ یادیمدان چیخماز کی، 21 آذر گونو من 20 دن زیاده موهوم ایشلر حلینده تصمیم توتوب برق آسا صورتده اونلاری انجام وئرمگه موفق اولموشدوم... مجلس میلیمیز آچیلاندا بیر نئچه ساعات

اول اونون نيظامنامه سيني يازيب، سونرا مجلسي ايفتيتاح ائدرك نيظامنامه نين تامام مادهلري اطرافيندا ايضاحات و ثريب تصويبه يئتيرديكن سونرا همين مجلسين هئيات رئيسه سيني نيظامنامه اوزره اينتخاب ائنديك. نهايتش ميلي دؤولتي قوروب اونون برنامه سيني تنظيم ائدرك مجلسه تقديم ائتمكله ايشه باشلاديق. او گون هنوز بوتون آذربايجاندا ايرتجاعين بارماغي ايله اوينايان قوهرلمر موجود ايدي. مثلا تبريز، اوروميه، اردبيل، شاهيندژ و غير يئرلرده قوشون ساخلولاري بيز ايله دست و پنجه نرم ائتمگه حاضير لانيرديلار. او گون كي، مجلس و دؤولت تشكيلي ايله مشغول ايديك داعوا و جنگ قورخوسو هر آن شيدت تاثيردي و مجلس ميلي ائشيكده گورولدايان موسلسل و توفنگ سسلري آلتيندا اوز فعاليتينه ايدامه و ثيردي. اگر اونوتاميش اولساز سرتيپ درخشاني ايله آريلان دانيشقيلارين بونبسته يئتيشديكي جهتن سيزدن موحاربيه ائتمگ مقصدي ايله رأي اعتماد ايستديم و سيزلر هامونوز آياغا قالخيب و آزادليغييزدان مودافيعه ائتمك اوچون سلاح طلب ائنديز. بونلار هاميسي داستانلاردا و قهرمانليق افسانهلرينده يازيلان ايشلردير، عاغيل بونا اينانا بيلمز. من بو سوزلري آغزما آليب دانيشانلاردا دگيلم. لاکين، مجلسين آخير دؤوره سي اولدوغو اوچون ايستهييرديم گوردوگوموز ايشلر تاريخده ثبت اولونسون. قوي تاريخ يازسين كي، قان توكولمه نين قاباغيني آلماق اوچون بو قدر آغير ايشلر گوردوگوم حالدا من آلتی ساعات تامام سرتيپ درخشاني ايله دانيشيق آپارماغا مجبور اولوب بيلاخره خلقين آرزوسونون انجام و ئرمگه موفقيت تاپديم. من اوزومدن تعريف ائتمك ايسته ميرم، بو منيم شخصيمه عايد دگيلدير، من بير نفر فدائيي كيمي تاپيشيريلان وظيفه لري انجام و ئرميشم. بو، خلقيميزين قودرتي و فيرقه ميزين فعاليتيندن بير نمونه اولاييلر. بونلار خلقيميزين و فيرقه ميزين قودرتيني، وحدتيني و فعاليتيني ايتبات ائدير. بو ايش كي، آذربايجاندا باشلانيب بوتون ايراندا آزادليق و دموكراسي اوصولونون برپاسي اوچون مؤحك بير پايا اولموشدور. يوزلرجه دليللر واردير كي، بو ايش تامام ايراندا تۇوسيعة تاپاجاقدير.

بو ايسه آنجاق او كيمي قهرمانانه فعاليتين محصولو و نتيجه سيدير. اوگون بوتون فيرقه موز آياغا قالخميشدي. اونا گوره ده بيز اونون آرزولاريني حياتا كئچيرمك اوچون حثيرت اور بير قودرته ماليك اولدوغوموزو حيفظ ائديب مؤعجوزملر ياراتماغا نايل اولاييلرديك و بيز بيلديگينيز كيمي 21 آنرده يازديغيميز برنامه اوزرينده ايشه باشلاديق. بيرگونون عرضينده كؤهنه حؤكومي بيخديق و يئني تشكيلات و وجودا كئيرديك. ايندي ايسه او برنامهدن چوخ بؤيوك مسافده ايرلي گئتمگه موفق اولموشوق. اجرا ائنديگيميز برنامهدن علاوه آز زمانين اچريسينده بير نئچه بؤيوك بينا تيكديرمگي قرارا آلميشيق كي، بونلارين دا هر بيريسي بير مليون تومنه باشاگله جكدير و اونلارا باشلاماقلا تامام ايشسيزلريمزه ايش تاپيلا بيله جكدير. اگر ياديز دادير سا بير واخت آذربايجانا اوچ يوز مين تومن عطيه مولوكانه و ئريليمشدير كي، هئچ كس بيلمه دي او هارايا خرجلندي. اما ايندي ايسه بيز يوخاريدا دئديگيميز ساختيمانلاري وجودا كئيرمك اوچون 5 مليون تومن اونلارا تخصيص و ئرميشيك.

بو پوللاري بيز فيرقه ميزين فعاليتي سايه سينده و خلقيميزين ايراده سي نين گوجو اثرينده توپراقلارين آلتيندان چكيب چيخارميشيق. بيز هئچ بير كسين نظرينده اولمايان ثروتي اورتايا چيخارديق. بو فقط خلقيميزين ايراده سي نين توليدي اولان فيرقه و حؤكومتميزين گوجو ايدي. بو ايتبات ائدير كي، خلق گرك اوز ايشلريني اوزو اينتخاب ائله ديكي شخصلره تاپيشرسين.

تهران دؤولتي بيزه پول قويمايشدي. بيز حؤكومي اله آلان مؤقعه بانكدا ايكي مليون تومن پول وارايدي كي، دؤولت ايدارملرين حوقوقونو تأمين ائتمك اوچون هامان آنر آييندا بيز ايكي او ميقداردا پول تهيه ائتمك مجبور يئتينده قالديق. او واخت مورتجملر بيزيم اوستوموزه مطبوعات و اسلحه واسيطه سيله حمله ائتمكده ايدي. بيز مجبور ايديك كي، آلدغي ميز آزادليغي و قوردوغوموز حؤكومي ساخلايق. بيز حؤكومي مودافيعه ائتمكدن اوترو اوچ آي فقط فداييلرين قودرتيندن ايستيفاده ائنديك. بيلاخره مونظم آرتش موقابيلينده تك فداييلر گوجونه موقاويمت مومكون اولمازدي. ناچار ايديك كي، ميلي قوشون تشكيل

وئرك. بوندان اوترو ده پول لازيم ايدي. اوللرده موشگولاتا تصادوف ائتديك. ولي چوخ تئز بير زاماندا ايشه موسلط اولوب پول تهيه سي ايشكالي ني دا اورتادان آپارديق. بونلارين هاميسي ايله برابر موباريزه بيزيم اوچون چوخ چتين ايدي. حوكومت ايكي تمايلون آراسيندا قالميشدي. بونلاردان بير ساغلا ر و ايكنجيسي سوللا ر ايدي. اگر اول طبقه يعني مومتگين و وارليلارا آرتيق تمايل گؤستر سئيديك، او واخت كارگر و اكنچيلر بيزدن رنجيده اولارديلار. برعكس اگر كارگر و اكنچيلرين طرفيني ساخلا سايديق وارليلار بيزيمله موباريزه يه چيخيب بير عيده يوخسوللار سا اولارا آلت اولارديلار. اونا گؤره اورتا بير خط اينتيخاب انديب هر ايكي طرفين منافعيني حيفظ اولونماسينا چاليشديق. ساغ و سول جريانين هر ايكيسي بيزيم سياستيميزه اينانيب اونو قبول ائتدي و نهايت، اولارين هر ايكيسينه ده ثابت اولدو كي، ميلي حوكومتين گؤتوردوگوارتا خط حركت داها دوزگون ايميش. مخصوصا كندلي عملده گوردو كي. دموكرات فيرقه سيندن سيواي اونا ياخين و اورهگي يانان يوخدور.

ميلي حوكومت ينگانه موسيسه دير كي، كندلي و زحمتكشلا رين ايستكلريني بيرينه يئتيرمگه چاليشير. بيز نه زار عين حقيقي ماليكه و نه ده ماليكين حقيقي زارعه ساتديق. بيز فقط خالقين مالي اولان خاليصه يئرلريني حقيقي صاحبي اولان اكنچيلرين آراسيندا بؤلدوك. بيز ماليكيت اساسيني مؤحك ساخلاديق و ماليكلري اينانديرديق كي، اولارين حقلريني پايمال ائتمك خياليندا دگيليك. بيز بير دقيقه بئله راحت دورماميشيق. هميشه ايش گؤروب ايشين پيشرفتي اوچون تشكيلات ياراتميشيق. هر بير ساحده بؤيوك قدلر گؤتورمگه مخصوصا خالقيميزين اخلاقيندا بؤيوك تغييرات عمله گللمگه سبب اولموشوق. خالقيميز مدني لشميش و عاليجناب بير خالق اولموشدور. مثلا، ميتينگلر، ايجتيماعلاردا اتلاقلي و متانتلي بير اينتظام حيس اولونور. حتي خيردا اوشاقلار كي، توزون - تورپاغين ايجينده بير بيريله ساواشماقلا واخت كئچيريرديلر، اولار دا ايندي ايصلاح اولوب موزم صورته دستلر تشكيل ائدير، موفيد ايشلر ايله مشغول اولورلار.

يوخاريدا دئديم كي، ميلي حوكومت بير موقتي اينقيلابي كوميته ايدي. لاكين آيري نوقطه نظردين بو حوكومتي تام معناسي ايله قانوني، رسمي و دموكراتي ك بير حوكومت تانيمالي بيق. چونكو بيز اولينجي قديمه مجلس ميلي نين وئرديگي قانون اوزره رفتار ائتمگه اهميت وئريب بير قدم ده اولسون قانوندان كنارا چيخماق ايسته مديك و هئچ بير نفرين ده اولسون حقي نين ضايع اولماسينا چاليشماديق و هميشه سعي ائتديك كي، تدبيرلر يميز صلح و صفا يوليله حياتا كئچسين. بونوقطه نظردين ميلي حوكومت اينقيلابي كوميته دگيل ايدي. بئله بير حوكومتين نظيري تاريخده آز ايتيفاق دوشه بيلر و دئمك اولار كي، بو، تاريخين انله مؤعجوزلر ينددير كي، فقط اينقيلاب مؤوقعينده ناگهاني اولراق تاپيلايب خلقي حيرته غرق ائدر. آذربايجانين خاريجينده ياشايان اشخاصه بيزيم ايشلر يميز چوخ تعجيلي گليردي. بيز اوزوموز ايشين ايجينده اولدو غوموز اوچون گوردوگوموز ايشلر گوزوموزه انله بؤيوك گؤرسنمير، لاكين بونلار خاريجدن باخانلاري حيرته سالير. بير آز مودت اچريسينده بوش اليله بؤيوك ايشلر مئيدانا چيخار ميشيق. مثلا ميلي بانك، داراولفونون، راديو تشكيلاتي، شهرين لوله كشيگي، ميلي قوشون و بو كيمي عومومون منفعيتيني تامين ائدن بؤيوك ايشلر فقط خارق العاده شهامت و فداكارليق نتيجه سينده اولار بيلر.

ماعاريف، فلاح و صحيه خصوصوندا دانيشماق ايسته ميرم، چونكو وزيرلر بو باره ده لازيمي قدر ايضاحات وئرديلر. بيزيم ايشلر يميز اينتيكار اوزره اولموشدور و اولارين هئچ بير ي تهران ايشلرينه بنزه مير. بيزيم مجلس يميز تهران مجلسينه اوخشامير. من و منيم يولداشلاريم هئچ بير يميز سابيقده وزير اولماميشيق... بونلار هاميسي خالقين اينتيكاري سايه سينده ويجودا گل ميشدير. بيزيم گوردوگوموز ايشلرين نتيجه سي نين ايرانين آيري يئرلرينده اينيكاسي وار. ايندي تهران بيزيم ايشلر يميز ي تقليد ائدير. آذربايجاندا يئر بؤلگوسو حياتا كئچيريلديگي اوچون بوتون ايراندا دا عملي اولاجاقدير.

ایندی ایرانین آیری نوقطه لری نین خلق لری آذربایجاندا گورولن ایشلرین آرزوسونو چکیر لر. اگر اونلار ایسته ییر کی، بیزیم نایل اولدو غوموز مووقتیلره نایل اولسونلار گرك بؤیوک زحمتلر صرف ائتسیلر. اگر اونلار ایسته سهرلر آذربایجاندا اولان جریانلار اوزلرینی هماهنگ ائتسیلر و بورادا گورولن ایصلاحتی اوز یئرلرینده عملی ائتسیلر، گرك اونلاری احاطه ائدن گندابلاردان کثافتلری مرتفع ائتسیلر. یعنی حوضلارینداکی ایگنمیش سویو بوشالیدی، یئرینه تمیز، صاف سو بوراخیسینلر. من نئجه کی اول دندیم حؤکومت تشکیل اولان گون رأی اعتیما د ایسته دیم، مجلس ده منه رأی اعتیما د وئردی. بیز مسألہ نی موسالیمت یولیله ده اولماسایدی سیلاح گوجیله حل ائده بیلر دیک، بونا شوبه یوخ ایدی. چونکو مجلس، بوتون خلق بیزیم دالیمیزدا دوردو. لاکین حوسن تدبیریمیز و بیغرضلیگیمیز سایه سینده قان تۆکولمکدن جیلووگیر لیک اولدو.

21 آذر نهضتی دونیادا دیپلوماسی کشمکشلرین شدید کورانینا تصادوف ائتدی. بیزیم فعالیتیمیز آرندیقا گوندن-گونه شیدتلمکده اولان کوران بیزی چکیب بیرینجی سیرایا کئچیر تدی. نهایت، آذربایجان مسألہ سی بین الخلق دیپلوماسی و سیاسی مباریزه لر مرکزی نی تشکیل ائتدی. موستملکه و موستمره صاحیبلری بیر طرفدن فیکیر ائدیر دیلر کی، موحاریبه قورتارانندان سونرا موستملکه خلق لری اوز آزدلیق و ایستیقلا لیتلری نین اله اولونماسی اوچون آیاغا قالخسالار اونلارین قاباغینی آلا بیلسیلر. اونا گوره ده آذربایجان نهضتیندن بؤیوک و اهیمه یه دوشوب اونا آیری بیر آدقویماق ایسته دیلر. دیگر طرفدن فاشیزم دیگر مانینا سو باغلا یان موتجعلر بیزیم نهضتیمیزدن سوء ایستیفاده ائدیب شورالار علئیه نه دسیسه لر قورماق ایسته دیلر. بو واسیطه ایله دونیا مرتجع دیپلوماتلاری بیزیم ساده داخیلی ایشیمیزدن بو غرنج بین الخلق بیر ماجرا چیخار ماغا چالیشدیلر. داخیلی مرتجعلر ایسه بیزیم نهضتیمیز علئیه نه سیلاح ایله چیخا بیلمز دیلر، چونکو اونلار قورخاق تولکو ایدیلر. اونا گوره ده علاء و تقی زاده کیمی دلالارین واسیطه سیله لندنده، و اشنیق توندا و باشقا دیپلوماسی بیغینجاقلاردا های کوی سالیب سویو بولاندیرماق ایسته دیلر. اونلار اوز اربابلاری کیمی جید و جهد ائدیر دیلر کی، بیزیم نهضتین بیر اوجونو شورویلرین آیاغین اباغلاماقلا اونلارین علئیه نه سوء ایستیفاده ائتسیلر و ایرانین داخیلی ایشلرینه موداخیله ائتمک اوچون خاریجیلرین اللرینه باهانا وئرسینلر کی، بلکه بو واسیطه ایله ایرانا بیر کومیسون گؤندر سینلر تا گلیب ایرانلیلارین حق حاکیمیتینه ریخنه سالسین. اگر چه بیز اونلارین کومیسون گؤنرمه لریندن قورخان دگیل ایدیک، گلن کومیسون آذربایجان خلقی نین پولاددان مؤحکم ایمان و ایراده سینه تصادوف ائده جک ایدی. ولی بو ایش ایرانین ایستیقلا لینا بؤیوک ضربه اولاجاق ایدی. بیز چوخ گولمه لی ایشلرین شاهیدی اولدوق. ایران ایله سووتلر آراسیندا باشلانان قرار اوزره قیزیل اوردو ایرانی تخلیه ائتمیشدی. ایران حؤکومتی ده او باره ده رسمی اولراق آمریکا داکی سفیر کبیری و امنیت شوراسینداکی نوماینده سی علایه دستور وئرمیشدی کی، شوروی قوشونلاری نین ایرانی تخلیه ائتمک موناسبتیله ایرانین عریضه سینی امنیت شوراسیندان دالی آلسین. لاکین او ساتقین دلال اوز دؤولتی نین علئیه نه چیخیب فیتنه فساد تورتکله مسألہ نین امنیت شوراسیندا قالماسینی طلب ائتدی. نهایت، آذربایجان خلقی نین دمیر یوموروغو اونون آغزینی سیندیردی، مرکزی دؤولت اونو امنیت شوراسیندان گئری چاغیرماق مجبوریتینده قالدی.

تبریزده آمریکا موخبیرلری منیمله موصاحیبه ائدرکن اونلارا دندیم اگر منه ایمکان اولسایدی من آذربایجان نهضتی نین حقیقی ماهیتینی و آذربایجان خلقی نین پاک و حرارتلی احساساتینی بوتون اوروپایا و آمریکا گندیب اورانین ساکینلرینه بیلدیرریم. بیلاخره شورالار ایتیفاقی نین دوزگون سیاستی سایه سینده مرتجعلرین اوخو داشا دگدی. آذربایجان نهضتینی شورالار ایتیفاقی نین حسابینا یازا بیلمه دیلر. من بو آخیر وقتلرده تماس ائتدیگیم خاریجی دیپلوماتلارین حرکات و رفتارینی گوردو کده بو عقیده یه گلدیم کی، موستملیکه صاحیبی اولان دؤولتلر ایچریسینده حقیقت یوخدور. اونلار ایسته ییرلر نئچه میلیونلوق بیر خلقی اوز منفعتلری نین و شوم مقصدلری نین قوربانی ائتسیلر. اونلارین مقصدلری فقط قازانماق، قازانماق، قازانماق دیر.

بئله بير زهر آلود و توفانلي دريادا ميلي حؤكومت موقوف اولدو اوز خلقي نين منافعيني و حقيني تشخيص و ثريب اونو حيفظ ائتسين. بيز او فيتنهكار تۆهمترلر قباغيندا مؤحك دايانديق. خارجي سياست مئيدانيندا جيدي و اساسلي قديم لرگؤتوروب عاقيلانه و دوزگون تدبير لر گؤرمگه موقوف اولدوق. بيز بورادا بير آز توند گئتسه ايديك اودوز موش اولار ديق. اونا گؤره ده نهايت درجه ده متانت ايله رفتار ائتديك.

بيز ايران ايستيقلايتينه خيدمت ائديب اونو تامين ائتميشيك. بيزيم نهضتيميزين قودرتي چوخ بؤيوكدور. اونا گؤره بيز انلهيه بيلديك كي، ايسته ديكلريميزي الهه ائتك. مركزي حؤكومت قورخودان شئي فقط آذربايجان نهضتي ايدي. حتي بيزيم علئيه يموزه 9 آي جيدي موباريزه آيران شخصلر ايندي بيزيم دمكراتيك نهضتيميزي تحسين ائديرلر و اونون بوتون ايرانا ياييلماسينا چاليشيرلار. بو دا بيزيم عاقيلانه سياست و دوزگون ايقداماتيميزين اثرينده اولموشدور.

بيزيم قوردوغوموز حؤكومت موقدس و پاك سياست اوزرينده اساسلانميشدير. خلقي ن آساييش و امنيتي ده اونون نتيجه سينده عمله گل ميشدير.

ايرانين ايستيقلايتي نين حيفظ اولونماسيندان اؤترو گرك ايرانين باشقا نوقطه لرينده ياشايان خلقلرده آذربايجانليلارين ايشيندن نومونه گؤتورسونلر. بيزيم نهضتيميز قورتارماييب بلكه موباريزه يموزين شكيلي دگيشي ليبيدير. اونا گؤره ده هر كس بو سازيشدن سوا ايستيفاده خياليندا اولوب و فيكير ائده كي، گرك خلقه زور دئسين، بوكيمي اشخاصلا جيدان موباريزه اولوناجاق. اولار قانون و خلق موجاز اتيندان قاچا بيلمزلر. بيز بوتون ايران اهاليسيني اينقيلابا دعوت ائتمك ايسته ميريك. بلكه مملكتده دمكراسي اوصولونو عملا اجرا ائتمگه چاغيريريق.

بیر قدر ده ایرانين عومومی وضعیتيندن دانیشماق لازيمدير

بيزيم ميلي نهضتيميزين باشلانغيجيندا تهران روزنامه لري شيطنت نقطه نظر لريله يازير ديلار كي، اگر تهران آذربايجانا ياخشي باخسا يدي و اورا عادل حاكم گؤندرسه يدي آذربايجان نهضتي قباغا چيخماز دي. لकिन ايشين حقيقتي بئله دگيل. نهضتيميز فقط آذربايجان خلقي نين ايراده سي و ايماني اوزرينده وجودا گل ميشدير.

آذربايجانليلارين اؤزلرينه گؤره دي لي، آداب و روسومو، تاريخي، ميليتي و خصوصيتي واردير.

آذربايجان خلقي نين خوزيستانلي يا، خوراسانلي يا، و باشقالارينا بنزه تمك اولماز. او عوموميتده ايرانلي اولدوغو كيمي خصوصيتده ده آذربايجانليدير. او سياست كي، خوزيستاندا اجرا ائدي لير بورادا اولاي بيلمز. آذربايجانلي قرنلر بويو آزاد ياشاماق ايسته يير دي، آذربايجان خلقي ايسته يير دي كي، اوز سرنويش تينده دخالتي اولسون. ايران تهراندان عيبارت دگيل. گرك تهران سياستينده بوتون ايرانين تاثيري اولاي. آذربايجان هر شكل ايله اولورسا اولسون اوز خصوصيتيني حيفظ ائده جكدير. آلتني ياشلي آذربايجان بالاسي نين آغزينا اوزگه بير دي لي، جبرا سوخماق اولماز. دا عواچؤرك و ياخشي حاكم دا عواسي دگيلدير. دئمك ميلي نهضتيميز داها درين و عميق سببلردن مئيدانا چيخميشدير.

بو نهضت فقط آذربايجانلي ليق تعصوبو اثرينده وجودا گل م ميشدير. بونو آيري دونا گئيدير مك و آيري جور تعبير ائتمك سفا هتدير. بيلير سيز كي، موحارينه نين نتيجه سينده ايراندا ايستيداد حؤكومت ييخيلدي

و اوندان سونرا ظاهيرده دموكراسي بىر حوكومت عمله گلدي. لاکين اونا هئچ دموكراسي دنمك اولمازدي. اونون ايش باشينا گلمه سيله دؤولت دستگاهيندا هئچ بىر دگيشيكله عمله گلمه دي. بىز بو ظاهيري دموكراسى يه، هئيات حاكميه ايطمينان انده بيلمزدىك. اوندان اؤترو كي، 13- جو مجلس اعضاسي نين هاميسي و 14- جو مجلسه سئچينلرين اكثرى اونا ايدى كي، رضاخان اوزو اونا قباقي مجلسلرده بىر وئرميشدير.

حقيقتده ايراندا رضاخاندا سونرا هئچ بىر تغييرات عمله گلمه ميشدي. فقط ايستيدادين شكلي دگشميشدير. واقعه رضاخانين بىر اوندان داها كىچىك، داها حريص اولان سهيلي لر و تدبير، حكيمي لر. ساعدلر و صدر اشرف لار توتوموشلار.

بئله ليكله ده ايراندا خلق آزادليغي اوچون بؤيوك بىر خطر حيس اولونوردو. قورخو گوندىن گونه آرتيردي.

چونكو موخاربييه قورتاراندا سونرا موقيفلر ايراندا خاريج اولاجاق ايدىلر. اونا لار ايراندا اولاركن مورتجىلر بىر قدر ظاهيري گوزلمگه مجبور اولوردولار. بئله ليكله ايراندا ايكي قوه آراسيندا كسگين موباريزه گنديردي. بو ايكي قوه دن بىري قالمالي ايدى. خلق قوه ملري گونو گوندىن ضعيفه بىردي.

ايرتيجاعي قوه ملرين اينده حوكومت و پول و سلاح اولدوغونا گؤره اونا قوت تاپيرديلار. اونا لار بىرلده كندليلري اينجىتمگه، آزادىخاه روزنامه لري توقيف ائتمگه، ايتىحاده و آزادىخاه تشكىلاتلاري باغلاماغا باشلاميشديلار.

بئله بىر زماندا ايران خلقى نين آزادليغي نين اورتاندا گنتمه سي اوچون بىر يول فيكىر ائتمك لازيم ايدى. آزادلىق موباريزه سي حيات و مومات موباريزه سي ايدى. او واخت بىز يولداشلار يميزلا فيكىرلشيب و هر جوره صؤحبت انديردىك نتيجه اله گليردي

نهايت، بىز گوردوك كي، دانىشماق ايله بىر نتيجه اله ائتمك اولماز. گرگ گوجون قباغينا گوج ايله چىخماق. اونا گؤره ده 12 شهر يورده آز عيده ايله جسورانه قدم گؤتوروب قباغا چىخديق و آذربايجاندا آزادليغي حياتا كنجير مكله بوتون ايراندا آزادليغين تامين اولونماسيني نظرده توتدوق. او واخت بىز آشكار صورتده يازميشديق كي، بوتون ايران آزادليغيني تامين ائتمك اوچون آذربايجاندا بؤيوك بىر نهضت ياراتماق لازيمدير.

ايران ايرتيجاعي آذربايجان خلقى نين ايله بىخيلماليدير. اونا گؤره بوگون دئيريك كي، آذربايجان ايران آزادليغي نين ضاميندير.

اگر بوندان سونرا مورتجىلر قوه تاپيب ايمضا ائديگيميز موافىقتنامه نين تك بىر ماده سینه ال وورسالار بئله آياغا قالىب اونا موذافيعه انده جه بيك.

بىز بىر ده ايرتيجاع بويوندوروغو آلتينا گيرميه جه بيك. گرگ ايرتيجاعين قباغى آلىنسين. بىزيم اعلاميه ميز نشر اولونان گونه ك ايرتيجاع تلقراف و ايجتيماعدان قورخمايب خلقين سؤزونه اهميت وئرميردي. بىزيم اعلاميه ميز اول دفعه اونا لرين كوركونه بىره سالديسا دا اونا اهميت وئرمه ييب دنديلر كي، بو اعلاميه ده دئيلميش سؤزلردن بىر يدير.

بو مؤقعدن ایستیفاده ائدیپ فیرقه تشکیلاتینی برقا سا بیر صورتده و یجودا گنیریب محلی حزب توده تشکیلاتی ایله بیرلشیپ واحید قودرتلی بیر فیرقه و یجودا گنیردیک. مراغا، سراب، میانا و زنجاندا فداییلریمیزین توفنگلرینین سسی ائشیدیلن گونهک مورجع حؤکومتلر بیزیم اعلامیلریمیزین حقیقی قودرتینی درک ائده بیلیمیشلردی. او واختدان بری آذربایجان قودرتلی بیر عامیل تانیندی.

مورجعلر اولجه ایسته بیر دیلر جور بجور یوللار ایله بیزیم تشکیلاتیمیزین و نهضتیمیزین قباغینی آلسینلار. اونا گوره ده آذربایجانا کاتوزیان، زنگنه و ورهرام کیمی ساتقینلاری گؤندر میشدیلر. ولی نتیجهده اومیدلری کسیددی و ثابت اولدو کی، خلق نهضتینی آرادان آپارماق اولماز.

تجربه اونلار اوچون یاس اور اولدو، ثبوت ائدی کی، بو نهضت آذربایجان خلقی نین قلبیندن قویان بیر توفان ایمیش. بیزیم موباریزه میز ایرتیجاعین ظولم و اسارتیندن قورتارماق موباریزه سی ایدی. بو موباریزه ده میلّت بیزیم آرخامیزدا دایانمیشدی. عئین زاماندا ایران آزادیخواه لاری دا آذربایجان نهضتینی دوشونوب و اونوتقویت ائدیردیلر. بورادا ایرتیجاع ال آیاغینی ایتیریپ خاریجیلره موتوسیل اولماغاباشلادی و ایستدی کی، بیزیم نهضتیمیزین ماهیتینی دگیشدیریب های کوی ایله اونو آرادان آپار سینلار. لاکین خلقیمیزین مؤحکم ایمان و عقیده سی اونلارا فایق گلدی. اونا گوره ده مجبور اولدولار، فقط بیر رای اکثریتی ایله آقایی قوام السلطنه نی حؤکومت باشینا گنیر سینلر و اونون واسیطه سیله آذربایجانین دمورکرتیک نهضتی ایله حسابلاش سینلار. بو، گؤذشت دگیل ایدی. بلکه اونلار مجبور ایدی لر. مورجعلر بیلیر دیلر کی، آقایی قوام السلطنه هامی یا معلوم اولان تجروبه سی نین سایه سینده ائله یه بیله جک آذربایجان ایله راضیلاشماغا یول تاپ سین. البته آقایی قوام السلطنه نین ایش باشینا گلمه سی اونلار اوچون موفقیّت ایدی. لاکین اونون کابینه سینده یئنه ده ایران مورجعلری بیرلشمیشدی. اونلاری کابینه یه دعوت ائتمگه آقایی قوام «مجبور» ایدی. «بو ایشی گؤرمه سه ییدی اکثریت قازانا بیلمز دی». بو دا آقایی قوام السلطنه نین اوستادلیغینا دلیل اولای بیلر ایدی. ایران مجلسینده ایرتیجاعی هدفلردن باشقا بیر ده خصوصو هدفلر واردیر کی، هر کس چالیشار اؤز آداملارینی ایش باشینا گنیر سین.

آقایی قوام نوماینده لرین روحیه سینده بلد اولدو غو اوچون بوندان ایستیفاده ائتمگه موفق اولدو. اونون اوچون بوندان باشقا ایری جور بیر یول یوخ ایدی.

بو کابینه کیریلوفون معروف بالیق، اؤردک و خرچنگین عرابا چکمک حکایه سینین خاطره گنیریر. بونولا بئله کابینه هر کسدن تشکیل اولور سا اولسون آذربایجان نهضتی نین تکاملو اثرلرینده مئیدانا چیخمیش و بیز ایله حسابلاشماق مجبور یئتینده قالمیشدیر. حتی کابینه ده ائله آداملار واردیر کی، آذربایجان دیلی اوندان اؤترو اولومدن بدتردیر. باویجود این او، بو دیلین آذربایجاندا تدریس و اینکیشفینا انگل توره ده بیلیمه میشدیر.

ایندی بیز نه اینکی ایبتیدایی مکتبلرده حتی موتوسیظه و عالی مکتبلریمیزده ده اؤز آنا دیلیمزده تحصیل ائتمک حقیقی آماغا موفق اولموشوق. بوندان باشقا اساس مسأللردن بیر یی ده توپراق مسألله سیدیر. بیز 12 شهر یور بیاننامه سینده فقط خالیصه و خلق دوشمنلری یئرلری نین اکیچی لر آراسیندا بؤلونمه سینین ایرلی سورموشدوک. ایندی موباریزه نتیجه سینده بو ساحه ده داها آرتیق موفقیّت قازانمیشیق و تهران ایسه بیزیم دالیمیز جا گلگه مجبور اولموشدور.

البته اونلاری بو ایشلره وادار ائدن بیزیم قودرتلی نهضتیمیز و دوزگون سیاستیمیز دیر. بونولا دا ایرتیجاعین ارکانینا بؤیوک رخنه دوشموشدور. بو واسیطه ایله 40 ایل تمام مشروطه اینقیلابی نین نهالی نین اوستونده قالان آغیر داش بیر آزدا اولسون کنارا چکیلدی. مشروطه اینقیلابی اوندان اؤترو ایدی کی، خلق حاکیمیتی اؤز الینه آلسین. لاکین داخلی و خارجی مورجعلر اونو بو غموشدو. حاکیمیت

موسٽبيد شاهين اليندن موسٽبيد آداملارين اينه دوشموشدو. بيزيم نهضتيميز 40 ايل راكيد قالميش مشروطه نهضتيني ديريلندي. ايندي البته ايرتيجاع تماميله اولوب آرادان گنٽمهيبدير. بلكه اونلار 15- جي مجلسده ينه ده نوفوذ تايماق ايستهيبيرلر. اونلار فيرقه تشكيلا تيميزدان قورخورلار. بيزيم نهضتيميز ايراندا بويوك بير زمينه حاضير لادي. آذربايجان نهضتي بويوك بير فيرقهيه و خلقه تكيه انديدير كي. بودا بويوك بير عامليدير. آيري بير عاميل گوندن - گونه آزاديخاه تشكيلاتلارين گوجلنمهي و توپراق بولگوسو نتيجهسينده ايران كندليليرين نظريني جلب انتمهسي و اونلاري نهضتيميزه طرفدار حالينا سالماسيدير. دنديگيم كيمي تاريخين مؤعجوز هارين بير ده قوام السلطنه حوكومتي نين تشكيلى ايله بيزيم خلق قوشونلاريميزين تشكيلى نين بير وقته تصادوف انتمهسيدير.

بیر نچه کلمه ده مووافيقتنامه حقينده دنمك لازيمدير

سيزه تقديم انديگيميز مووافيقتنامه بو سادهليكله مئيدانا چيخماميشدير. اونون هر بير مادهسينده موكرر حلاجيق اولونموشدور. ميلي حوكومت اوزونو خلقين و تاريخين قباغيندا مسول گوروردو كي، ايشي سهل توتماميش وار قوهسيله خلقين حوقوقوندان مودافيعه انتميشدير. ايجازه وئرين باغلانان مووافيقتنامهي اوخوماقدان قاباق اونون ضامين اجراسي بارهده بير نچه سوز دنيم. اولابونو بيلمهلي سيز كي، بيزبو ايشي باشلايان زامان ضامين اجرا اولابيلن هنج بير قودرته ماليك دگيلديك.

او واخت بيز هنج نؤوع واهيمهيه يول وئرمهيب ايستهديگيميزي آماغا مووفق اولدوق. ايندي ده اونو ساخاليا بيله جگيميزه ايمانيميز واردير. بير ده بو مووافيقتنامه نين بيرينجي ضامين اجراسي خلقيميز و ميلي مجلسيميزدير. بومجلسيميز هميشه آلديقلاريميزين ضامين اجراسي اولاجاقدير. آذربايجان هميشه اوز مجلسي نين دالينجا گنده جكدير.

خلقيميز و مجلسيميزين ضامين اجراسي ايسه فيرقه ميزدير. فيرقه هنج وجه ايله مورتلجلره ايمان وئرميه جك كي، آلديقلاريميزي اورتادان آپارسينلار. مجلسيميزي يارادان فيرقه ميز اونون دا ضامين اجراسيدير. ديگر ضامين اجراميز آذربايجانين خاريجينده و ايران داخيلينده كي آزاديخاه قوهلردير. اونلار بيليرلر كي، بيز اولماساق اونلاري آرادان آپاراجاقلار. اونلار بيزدن حيمائيت انديب و بيزدن ده كؤمكليلك گوزله بيليرلر. بو ايسه قوتلي بير ضامين اجرادير.

آذربايجان آزادليغي نين ديگر بير ضامين اجراسي گله جك مجلس شوراي ميليدير. اونا گوره گرك بيز انله نومارينده ايرتيجاع اينتخاب ائدك كي، اونلار خلق طرفدارلاري اولسونلار. شوبه سيز كي، بيز اونا دا نايل اولاجاييق.

بيز گرك گله جك مجلسي انله حالا قوياق كي، او آزادليغين مركز ثقللي اولابيلسين. هرگاه بيز مووفق اولاق كي، آذربايجاندا و ايرانين باشقا نوقطه لريندن آزاديخاه عونصورلر مجلسه اينتخاب اولونسون اوندان ايرتيجاعين قوه سيني سينديريب ايراندا آزادليغي ابدى صورتده تامين انتميش اولاريق.

ايندي بيزيم قارشيميزدا ايكي يول وار، ياگرك مجلسده اكثريتي ويجودا كٽيرك و يا گرك اوز قوه ميزله آلديقلاريميزي حيفظ ائدك. اگر ايسته يملر كي، آلديقلاريميزا ال اوزادالار اوندان خلقيميز اوز گوجيله ايسته ديكلر يني آلاجاقدير.

من اؤز فيرقهميز و تشكيلا تيميزين گوجونه اينانميشام. بيزيم فيرقهميز مشروطه كوتوگي اوستونده گؤيرميش بير ناهالدير. من فيكير انديرم كي، آذربايجاندا گندن نومائندهلرين هاميسي آزاخيخه اولاجاقلار. بونا هئچ شوبهه يوخدور كي، فيرقهميز ايمانلي اداملاري نامزد اندهجك. خلقيميز آرتيق دوشونوب بيلير كي، آذربايجانلارين منافعيني حيفظ ائدن يئگانه بير قوه وارسا او دا آذربايجان دمورات فيرقهسيدير. گرك خلقيميزين ايچينده ايتيحاد، ايمان و قارداشليق اولسون. ايرتيجاعي فيكيرلرين ضامين اجراسي دا بيزيم بيربيرلريميزه عدم اعتماد و عدم ايتيحاديميز اولابيلير. بيز گرك وار قوهميزله ايتيحاديميزين پوزولماسينا يول وئرمهيك. هر او آدم كي، آذربايجانلارين ايتيحاد و ايتيفاقينا ضيد اولسا، بيرحمانه اولارق آرادان آپاريلاجاقدير. بو مووافيقتنامه بيزيم موباريزهميزين نتيجهسينده الهه انديليدير. بونولا دا بيزيم موباريزه تاريخيميزده يئني بير صحيفه آچيلير. نهضتيميز آلديقاريني بورادا ثبت اندير و موباريزهميزين ايکينجي دؤور هسینه قدم قويور...

(آذربايجان» روزنامهسي، ايکينجي دؤوره 5 شنبه 6 تير 1325 - جي ايل، نؤمره 236)